

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรและระดับการศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการบริการสาธารณสุข กล่าวคือ ผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และเทคโนโลยีของประเทศส่งผลให้ความต้องการและความคาดหวังของประชาชนต่อระบบบริการสุขภาพสูงขึ้น ทำให้เกิดการเรียกร้องบริการ และคุณภาพมากขึ้น เกิดกรณีการร้องทุกข์ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพมากขึ้น (สำนักการพยาบาลกรมการแพทย์, 2551, หน้า 160) ผลการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรทำให้มีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ โรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน อุบัติการณ์ของการเกิดโรคใหม่ เช่น ไข้หวัดนก SAR ไข้หวัด 2009 เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้นำไปสู่ความต้องการทักษะใหม่ ๆ ในการทำงานทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องเตรียมบุคลากรด้านสุขภาพให้สอดคล้องกับอาชีพที่ปรับเปลี่ยนไป (ผดุงชาติ สุวรรณวงศ์ และไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2542, หน้า 1-2) โดยสร้างและจัดการความรู้สู่การพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทระบบสุขภาพของประเทศ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

พยาบาลวิชาชีพเป็นบุคลากรกลุ่มใหญ่ในระบบบริการสุขภาพมีจำนวนมากที่สุดในทีมสุขภาพ และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริการสุขภาพ เนื่องจากพยาบาลวิชาชีพเป็นบุคลากรหลักที่ปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยได้อย่างเร็วที่สุด มีบทบาทในการคอยดูแลให้มีความสุขสบายแก่ผู้ป่วย ช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจของผู้ป่วย (Deloughery, 1998) เป็นผู้ให้การพยาบาลผู้ป่วยตั้งแต่แรกรับจนกระทั่งจำหน่าย และเป็นบุคลากรคนแรกเสมอในทีมสุขภาพที่เผชิญกับภาวะวิกฤติและฉุกเฉินของผู้ป่วย ลักษณะเฉพาะของวิชาชีพพยาบาลคือการดูแลมนุษย์ ซึ่งมีความรู้สึกรู้คิด มีการเรียนรู้ มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ที่แตกต่างกันออกไป (สภาการพยาบาล, 2551, หน้า 2) ดังนั้นการพยาบาลที่มีคุณภาพจึงต้องตอบสนองต่อความต้องการ และการแก้ปัญหาในลักษณะขององค์รวม ซึ่งจะต้องครอบคลุมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณของผู้รับบริการ พยาบาลทุกคนต้องสามารถใช้องค์ความรู้จากศาสตร์เฉพาะทางวิชาชีพและศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ในการบริการพยาบาลอย่างมีศิลปะ มีมาตรฐาน มีความสามารถในการให้บริการที่มี

คุณภาพแก่ผู้มารับบริการตามที่สังคมคาดหวัง (นันทนา น้าฝน, 2538, หน้า 24) ซึ่งการปฏิบัติงานของพยาบาลแต่ละคนแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับของความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคน จุดยึดเหนี่ยวให้กลุ่มพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน สามารถทำงานให้บริการการพยาบาลร่วมกันได้ สอดคล้องและประสานงานกันเป็นอย่างดีก็คือ การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคนและยึดหลักจรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล (กาญจนา โล่ประเสริฐ, 2540, หน้า 35) บทบาทของพยาบาลในปัจจุบันเมื่อเทียบกับในอดีตจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงแตกต่างจากเดิม ซึ่งในอดีตพยาบาลจะเน้นทักษะในการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้ผู้ป่วยหายจากโรค ปัจจุบันพยาบาลจะมุ่งปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในการปฏิบัติงานพยาบาลจะมุ่งเน้นอิสรภาพและเอกสิทธิ์ของวิชาชีพพยาบาล มีโอกาสตัดสินใจด้วยความรู้ความสามารถ ความชำนาญเพิ่มมากขึ้น และเน้นการฝึกความเป็นผู้นำของพยาบาลไปพร้อมกัน (ฟาริดา อิบราฮิม, 2525, หน้า 10)

จึงกล่าวได้ว่า ความสามารถในการปฏิบัติงานมีความจำเป็นสำหรับพยาบาลเนื่องจากบุคลากรพยาบาลเป็นค้ำประกันคุณภาพบริการของโรงพยาบาล (เมตตา จันทน์ไทยศรี, 2545) และคุณภาพการบริการมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของพยาบาลรวมถึงคุณลักษณะที่ผู้รับบริการรับรู้และคาดหวัง เนื่องจากความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นสิ่งที่กำหนดคุณลักษณะพยาบาล (Small & Moynihan, 1999; Curley, 2002) สังคมรับรู้คุณลักษณะพยาบาลว่าเป็นนางฟ้าในชุดขาว ที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ และคุณงามความดี (Strasen, 1992) สังคมจึงมีความคาดหวังต่อคุณลักษณะพยาบาลอย่างมาก สังคมต้องการพยาบาลที่มีคุณลักษณะดี มีความสามารถในการปฏิบัติงาน แต่พยาบาลเป็นบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันมีความสามารถเฉพาะตัวและบุคลิกภาพที่ไม่เหมือนกัน (กฤษณา ไทยกกล้า, 2545) จึงมีคุณลักษณะ และความสามารถในการปฏิบัติงานไม่เหมือนกัน ดังนั้นเพื่อการเพิ่มคุณภาพบริการพยาบาล และความพึงพอใจต่อบริการ องค์กรจึงต้องมีการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาล เสริมสร้างคุณลักษณะพยาบาลอย่างต่อเนื่องให้พยาบาลมีคุณลักษณะที่ตรงกับความต้องการของผู้รับบริการ

คุณลักษณะพยาบาลเป็นสิ่งที่บอกความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ รวมทั้งบุคลิกลักษณะที่พยาบาลวิชาชีพพึงมี คุณลักษณะเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงคุณค่าการปฏิบัติงานของพยาบาล และเป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงความเป็นวิชาชีพ คุณลักษณะเป็นสิ่งที่บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ และเป็นความสามารถที่ถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรมเพื่อใช้ตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือประสบการณ์เฉพาะนั้น ๆ (Bouchard et al., 1990) การศึกษาคุณลักษณะพยาบาลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อช่วยให้พยาบาลปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพเฉพาะ เป็นการปฏิบัติงานระดับวิชาชีพ การที่จะทำให้พยาบาลมีความสามารถในการปฏิบัติงาน

ตามขอบเขตหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบนั้นเป็นเป้าหมายสำคัญอีกอย่างหนึ่งขององค์กร ซึ่งองค์กรต่างมุ่งหวังให้ได้พยาบาลที่มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงานเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นผู้มีคุณธรรมและรักษาจรรยาบรรณของวิชาชีพไว้อย่างเคร่งครัด (จินตนา ยูนิพันธุ์, 2530, หน้า 1; พงษ์ สะเพียรชัย, 2534, หน้า 4-37) ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมคุณลักษณะและความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการไม่ว่าจะเป็นผลจากปัจจัยภายใน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ค่านิยม ความเชื่อ ความสามารถในการเรียนรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะส่วนตัวก็มีผลต่อความสามารถในการปฏิบัติงาน (จุจดาว ดวงเด่น, 2540) ปัจจัยภายนอกซึ่งเกิดจากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ บรรยากาศองค์กร นโยบาย ค่านิยมองค์กร สภาพการทำงาน การได้รับการอบรม (นาถยา เต้าป้อม, 2547)

จากการทบทวนวรรณกรรมในประเทศไทย พบว่า มีการศึกษาคุณลักษณะ สมรรถนะและความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพหลายการศึกษาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกัน ดังนี้ การศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตทางการพยาบาลศาสตร์ ใน พ.ศ.2544 ถึง 2549 (พนารัตน์ วิสวเทพนิมิตร, 2539) ซึ่งทำการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายพบว่า สมรรถนะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตทางการพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วยสมรรถนะหลัก 12 ด้าน คือ สมรรถนะด้านบุคลิกภาพ ด้านปฏิบัติการพยาบาล ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านภาวะผู้นำ ด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์และมวลชน ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้านการวิจัย ด้านเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข และด้านกฎหมายและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลการวิจัยของ วันทนา ถิ่นกาญจน์ (2539) ซึ่งศึกษาสมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ศึกษาโดยใช้เทคนิคเดลฟายพบว่า สมรรถนะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ประกอบด้วยสมรรถนะหลัก คือ บุคลิกภาพ ความรู้และสติปัญญา สมรรถนะเชิงวิชาชีพ สมรรถนะเชิงบริหาร สมรรถนะเชิงจริยธรรม สมรรถนะเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สมรรถนะเชิงธุรกิจและการตลาด สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีและภาษาคำต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับสภาการพยาบาล (2551) ที่ได้การรวบรวมการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของกระทรวงสาธารณสุข และจากหน่วยงานอื่นทั้งในประเทศ และต่างประเทศ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการศึกษาพยาบาล และการศึกษาทั่วไป รวมทั้งด้านการสาธารณสุข พบว่าคุณลักษณะพยาบาลที่ผู้รับบริการคาดหวังและพึงพอใจประกอบด้วย คุณลักษณะ 11 ด้าน คือ ความสามารถด้านบุคลิกภาพ ความสามารถด้านปฏิบัติการพยาบาล ความสามารถด้านคุณธรรม จริยธรรม ความสามารถด้านวิชาการ ความสามารถด้านการบริหาร ความสามารถด้านภาวะผู้นำ ความสามารถด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์และมวลชน

ความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี และความสามารถด้านการวิจัย จึงกล่าวได้ว่า คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ และเป็นที่ต้องการของสังคม ประกอบด้วย คุณลักษณะ 12 ด้าน ดังนี้ ด้านบุคลิกภาพ ด้านปฏิบัติการพยาบาล ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านภาวะผู้นำ ด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์และมวลชน ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้านการวิจัย ด้านเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ด้านกฎหมาย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นอกจากนี้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะและความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพคือ การรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งเป็นปัจจัยตัวหนึ่งซึ่งช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ดังที่แบนดูรา (Bandura, 1986) กล่าวว่า “การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพของบุคคล ในหน่วยงาน บุคคลอาจแสดงออกมาทั้งในด้านความคิดและการกระทำ การที่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง ได้อย่างมีประสิทธิภาพมิได้ขึ้นอยู่กับ ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่บุคคลมีอยู่เท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับความคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า ตนเองมีความสามารถหรือไม่มีความสามารถที่จะกระทำ” ผลการวิจัยส่วนมากสอดคล้องกับแนวคิดของแบนดูรา เช่น การศึกษาของ รัชนิกร ประสาร (2547) และใจนวล พรหมมณี (2550) พบว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิภาพการทำงาน ผู้วิจัยมองเห็นความสำคัญของการศึกษาคุณลักษณะพยาบาลในสภาพปัจจุบัน จึงศึกษาคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพตามการรับรู้ของตนเองว่าพยาบาลวิชาชีพมีคุณลักษณะอยู่ในระดับใด เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดฝึกอบรม พัฒนาพยาบาลวิชาชีพให้มีคุณลักษณะที่ถูกต้องเหมาะสม และเพิ่มประสิทธิภาพในระบบบริการระดับตติยภูมิ เพื่อให้พยาบาลมีความรู้สึกรับประกัน ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน เกิดความภาคภูมิใจในงาน และวิชาชีพต่อไป

คำถามการวิจัย

1. พยาบาลวิชาชีพ งานผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศูนย์ เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุขมีคุณลักษณะตามการรับรู้ในระดับใด
2. คุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน แผนกที่ปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการอบรม มีผลให้คุณลักษณะพยาบาลมีความแตกต่างกันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพ งานผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะพยาบาลตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพ งานผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำแนก ตาม อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน แผนกที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์ในการได้รับการอบรม

สมมติฐานของการวิจัย

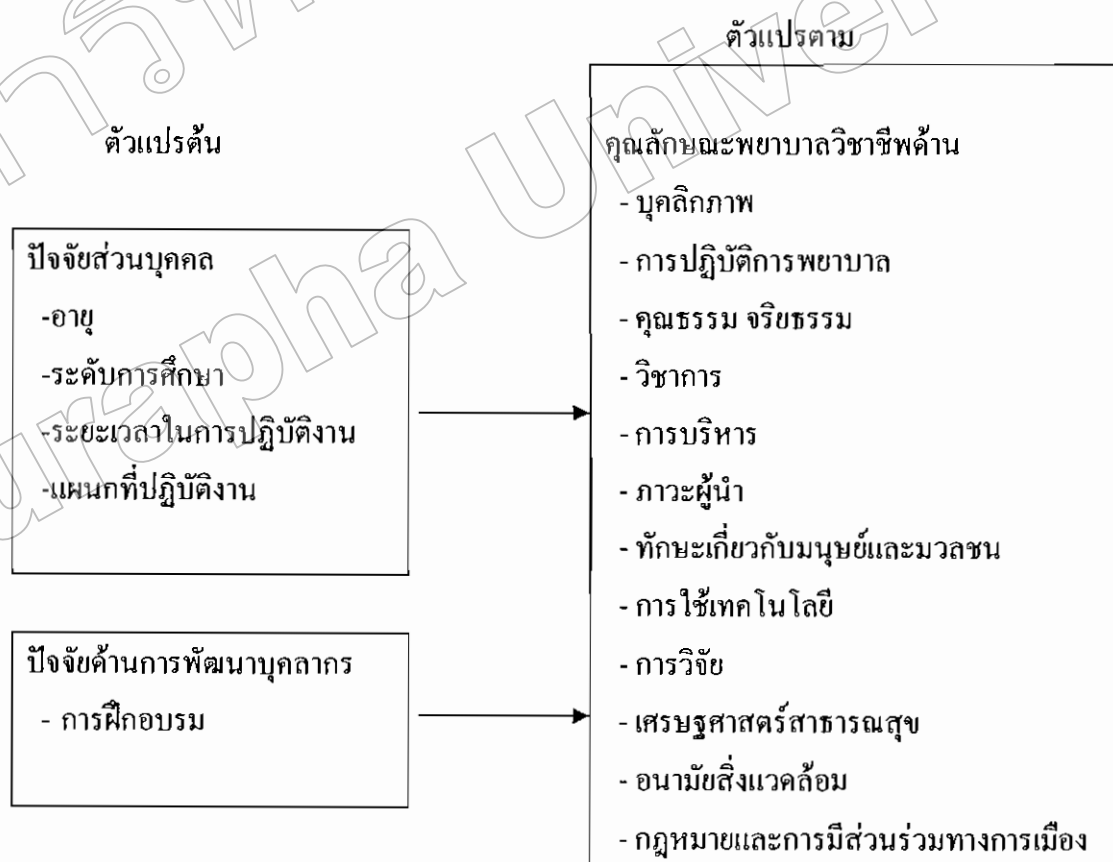
1. พยาบาลวิชาชีพที่มีอายุมากกว่ามีคุณลักษณะสูงกว่าพยาบาลวิชาชีพที่มีอายุน้อยกว่า
2. พยาบาลวิชาชีพที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามีคุณลักษณะสูงกว่าพยาบาลวิชาชีพที่มีระดับการศึกษาน้อยกว่า
3. พยาบาลวิชาชีพที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่ามีคุณลักษณะสูงกว่าพยาบาลวิชาชีพที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานน้อยกว่า
4. พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในแผนกแตกต่างกันมีคุณลักษณะแตกต่างกัน
5. พยาบาลวิชาชีพที่ได้รับการอบรมมีคุณลักษณะสูงกว่าพยาบาลวิชาชีพที่ไม่ได้รับการอบรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า คุณลักษณะพยาบาลสะท้อนออกทางความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และทัศนคติในการให้บริการแก่ผู้รับบริการ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยของ พนารัตน์ วิสวเทพนิมิตร (2539) ที่ศึกษาสมรรถนะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตทางพยาบาลศาสตร์ ใน พ.ศ.2544 ถึง 2549 โดยใช้เทคนิคเคลฟาย ซึ่งมีการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางการพยาบาล และการศึกษาพยาบาล และนำคุณลักษณะพยาบาลที่ผู้รับบริการคาดหวังจากสภาการพยาบาล (2551) มาเป็นกรอบในการกำหนดรายการคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพทำแบบวัดคุณลักษณะ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นคุณลักษณะที่ครบถ้วน ครอบคลุม ทันสมัย สามารถนำมาเผยแพร่ให้เป็นที่ยอมรับได้ทั่วไปในวงการพยาบาล ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะ 12 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านปฏิบัติการพยาบาล ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านภาวะผู้นำ ด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์และมวลชน ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านการวิจัย ด้านเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้านกฎหมาย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากการศึกษา พบว่า คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพเป็นผลจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ ความสามารถในการเรียนรู้ และประสบการณ์ อายุ ระดับการศึกษา ปัจจัยภายนอกซึ่งเกิดจากสิ่งแวดล้อม ได้แก่ บรรยากาศองค์การ นโยบาย ค่านิยมองค์การ สภาพการทำงาน การได้รับการอบรม (นาคยา เต้าป้อม, 2547) ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่คัดสรรบางประการที่มีผลต่อคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพ จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน แผนกที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์ในการฝึกอบรมตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพ เนื่องจากการรับรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ และมีความสำคัญต่อ เจตคติ อารมณ์ และแนวโน้มของพฤติกรรม พัฒนมาเป็นเจตคติและพฤติกรรม (กันยา สุวรรณแสง, 2540) การรับรู้ที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ การวิจัยครั้งนี้จึงศึกษาคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพ โดยพยาบาลวิชาชีพเป็นผู้ประเมินคุณลักษณะตามการรับรู้ของตนเอง

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเพื่อการวิจัยโดยใช้แนวคิดเรื่องคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพของ พนารัตน์ วิสวเทพนิมิตร (2539) และสภาการพยาบาล (2551) ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ข้อมูลคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพงานผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศูนย์ เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ด้านปฏิบัติการพยาบาล ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านภาวะผู้นำ ด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์และมวลชน ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านการวิจัย ด้านเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้านกฎหมายและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. นำผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ ที่สังคมต้องการเพื่อให้พยาบาลวิชาชีพสามารถพัฒนาคุณลักษณะของตนเองให้ดียิ่งขึ้น สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา 2 ประเด็น คือ

1. ศึกษาคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพ งานผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศูนย์เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ด้านบุคลิกภาพ ด้านการปฏิบัติการพยาบาล ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านภาวะผู้นำ ด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์และมวลชน ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านการวิจัย ด้านเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้านกฎหมายและการมีส่วนร่วมทางการเมือง มาเป็นกรอบแนวคิดในการคัดเลือกรายการคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพ
2. การศึกษาเปรียบเทียบคุณลักษณะพยาบาลตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพ งานผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศูนย์เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน แผนกที่ปฏิบัติงาน และประสบการณ์ในการฝึกอบรม

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงาน งานผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศูนย์เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุขปีงบประมาณ 2551 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นเวลามากน้อย 1 ปี 3 โรงพยาบาล ประกอบด้วย โรงพยาบาลสระบุรี โรงพยาบาลนครปฐม โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นโรงพยาบาลตติยภูมิเฉพาะทางศัลยกรรมอุบัติเหตุ (Trauma Excellent Center) จำนวนประชากร 548 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงาน งานผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศูนย์เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ปีงบประมาณ 2551 ที่มีระยะเวลาใน

การปฏิบัติงานเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี 3 โรงพยาบาล ประกอบด้วย โรงพยาบาลสระบุรี

โรงพยาบาลนครปฐม โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา จำนวน 226 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพ 12 ด้าน ประกอบด้วยด้านบุคลิกภาพ ด้านการปฏิบัติการพยาบาล ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านภาวะผู้นำ ด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์และมวลชน ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านการวิจัย ด้านเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้านกฎหมายและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยคัดสรรบางประการที่มีผลต่อคุณลักษณะพยาบาลวิชาชีพ ได้แก่

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน แผนกที่ปฏิบัติงาน

2.2 ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การฝึกอบรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณลักษณะ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล หรือการกระทำของบุคคลที่สะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ หรือศักยภาพของบุคคลในการทำงานนั้น ๆ เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะประจำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพ

พยาบาลวิชาชีพ หมายถึง พยาบาลที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง จากสภาการพยาบาล และเป็นผู้ที่ปฏิบัติงาน งานผู้ป่วยในโรงพยาบาลศูนย์เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี

คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะของพยาบาล หรือการกระทำของพยาบาลที่สะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ หรือศักยภาพของพยาบาลในการทำงานนั้น ๆ เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะประจำของพยาบาล ซึ่งกำหนดไว้มี 12 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะเฉพาะตัวของพยาบาลวิชาชีพที่แสดงออกถึงความเป็นผู้มีสุขภาพดีด้านร่างกาย และจิตใจแข็งแรงสมบูรณ์ การแต่งกายสะอาดเรียบร้อยดูกระเปียบ มีวาจาไพเราะ กิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย วางตัวและแสดงตนเหมาะสมกับโอกาสและสถานการณ์ปรับตัวได้ดีทุกสถานการณ์ มีความมั่นคงทางอารมณ์และสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี

2. ด้านการปฏิบัติการพยาบาล หมายถึง การแสดงออกถึงความสามารถของพยาบาลในการบูรณาการความรู้ และประยุกต์ใช้ทฤษฎีการพยาบาล หลักการและศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็น

พื้นฐานในการปฏิบัติการพยาบาล ปฏิบัติการพยาบาลด้วยความมีสติ รอบคอบ มีทักษะการปฏิบัติการพยาบาลเป็นอย่างดี ปฏิบัติการพยาบาลด้วยความเต็มใจและเต็มกำลังความสามารถ คำนึงถึงความต้องการสิทธิของผู้ใช้บริการ สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ให้บริการที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการพยาบาล

3. ด้านคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การแสดงออกถึงความมีคุณธรรม จริยธรรม ชีตมั่นในศาสนา คุณงาม ความดี ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม มีความเอื้ออาทรต่อผู้ให้บริการ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง หน้าที่ และวิชาชีพ ใช้เหตุผล และตัดสินใจปัญหาทางจริยธรรมได้อย่างมีเหตุผล

4. ด้านวิชาการ หมายถึง การแสดงออกถึงความสามารถของพยาบาลว่ามีความรู้ในหลักการพยาบาล ทฤษฎีการพยาบาล และศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ใฝ่รู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง มีทักษะในการให้คำปรึกษาแก่ผู้ให้บริการ สามารถสอน ให้คำแนะนำ ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ให้บริการและทีมสุขภาพ

5. ด้านการบริหาร หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการทางการพยาบาล สามารถเป็นหัวหน้าทีมการพยาบาล และหัวหน้าเวร มีความสามารถในการจัดระบบงาน บริการตามบทบาทของตนเอง สามารถวิเคราะห์งาน สถานการณ์ วินิจฉัยสั่งการได้ทันต่อเหตุการณ์ รู้หลักการนิเทศ สามารถบริหารเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแก้ไขข้อขัดแย้งได้

6. ด้านภาวะผู้นำ หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้ และทักษะการปฏิบัติในด้านการมีวิสัยทัศน์ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีพฤติกรรมการกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นแบบอย่างที่ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำการเปลี่ยนแปลงได้ มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจ

7. ด้านทักษะเกี่ยวกับมนุษย์ และมวลชน หมายถึง การแสดงออกถึงความสามารถในการรู้จักธรรมชาติของมนุษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีทักษะในการติดต่อสื่อสาร มีทักษะในการตอบโต้ การเจรจาต่อรอง มีการรับรู้และไวต่อความรู้สึก ให้ความเคารพและให้เกียรติผู้ร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา

8. ด้านการใช้เทคโนโลยี หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้ และทักษะในการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ และเลือกใช้ อย่างเหมาะสม มีความรู้ และทักษะพื้นฐานทางด้านคอมพิวเตอร์ มีความสามารถในการใช้ระบบเครือข่ายข้อมูลในการติดต่อ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเทคโนโลยี มีความรู้ และทักษะการปฏิบัติในด้านการสืบค้นข้อมูลด้านสุขภาพ และความรู้ที่เกี่ยวข้อง เลือกใช้ฐานข้อมูลด้านสุขภาพ บันทึกข้อมูลสุขภาพ และการปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีจริยธรรมในการใช้สารสนเทศ

9. ด้านการวิจัย หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้ด้านการวิจัย และวิธีวิจัย ฐานนโยบายทิศทางการวิจัยของประเทศ มีความสามารถในการทำวิจัยสนับสนุน และร่วมมือในการทำวิจัย สามารถนำผลการวิจัยมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล

10. ด้านเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข หมายถึง การแสดงออกถึง ความรู้ ความเข้าใจเรื่อง เศรษฐศาสตร์สาธารณสุข ผลกระทบต่อสุขภาพ เข้าใจสภาพการแข่งขัน ระบบประกันคุณภาพการพยาบาล และการประกันสุขภาพเป็นอย่างดี

11. ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม หมายถึง การแสดงออกถึงการมีความรู้ในเรื่องอนามัยสิ่งแวดล้อม มลภาวะที่เป็นพิษและเป็นผลเสียต่อประชาชน สามารถประเมิน วินิจฉัยอาการ และให้การพยาบาลกับผู้ที่ได้รับมลภาวะที่เป็นพิษได้ มีจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นผู้รู้และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการรักษาสภาพแวดล้อมและความสะอาดของบ้าน ชุมชน และสถานที่ปฏิบัติงาน

12. ด้านกฎหมายและการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง พฤติกรรมของพยาบาลที่แสดงออกถึงความรู้ด้านกฎหมายวิชาชีพการพยาบาล มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่สิทธิของพลเมืองเป็นอย่างดี สนับสนุนและยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตยและการปกครองระบอบประชาธิปไตย

คุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพ วัดจากการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งใช้แบบวัดคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพที่ผู้วิจัยดัดแปลงจากผลการวิจัยสมรรถนะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตทางพยาบาลศาสตร์ใน พ.ศ.2544 ถึง 2549 ของพนารัตน์ วิสวเทพนิมิตร (2539) และนำคุณลักษณะของพยาบาลตามความคาดหวังของผู้รับบริการ จากสภาการพยาบาล (2551) มาทำแบบวัดคุณลักษณะของพยาบาลวิชาชีพ โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ

ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง คุณสมบัติอันเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลของพยาบาลวิชาชีพ งานผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศูนย์เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่

1. อายุ หมายถึง อายุเต็มตามวัน เดือน ปีเกิดของพยาบาลวิชาชีพ นับตามปีปฏิทิน
2. ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิทางการศึกษาขั้นสูงสุดของพยาบาลวิชาชีพ งานผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศูนย์ที่อยู่ในระดับปฏิบัติการด้านการพยาบาล แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าปริญญาตรี ปริญญาโท

3. ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ นับตั้งแต่เริ่มปฏิบัติงานผู้ป่วยใน โรงพยาบาลศูนย์ จนถึงวันตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น 1-5 ปี 6-10 ปี 11-15 ปี 16-20 ปี และ 21 ปีขึ้นไป

4. แผนกที่ปฏิบัติงาน หมายถึง แผนกที่พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงาน แบ่งเป็น 5 แผนก คือ แผนกอายุรกรรม แผนกศัลยกรรม แผนกศัลยกรรมกระดูก แผนกสูติรีเวช และแผนกกุมารเวช

ปัจจัยด้านการพัฒนาบุคลากร หมายถึง กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรซึ่งองค์การกำหนด ในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และบุคลิกภาพซึ่งส่งผลให้ พยาบาลวิชาชีพมีคุณลักษณะในระดับสูงขึ้น ได้แก่ การฝึกอบรม (Training) หมายถึง กิจกรรมที่ องค์การจัดสอนขึ้นเพื่อเน้นการสอนทักษะ แนวคิด ทักษะเฉพาะด้านแก่พยาบาล

โรงพยาบาลศูนย์ เขตภาคกลาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข หมายถึง โรงพยาบาลสระบุรี โรงพยาบาลนครปฐม โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นโรงพยาบาลตติยภูมิเฉพาะทางด้าน ศัลยกรรมอุบัติเหตุ (Trauma Excellent Center)